

O P Z O N D A G

>BESTELLEN< OF >NIETBESTELLEN<

Lang geleden was dit een probleem, dat sommige postadministraties trachtten op te lossen. De post werd toen nog enige malen per dag bezorgd, óók op zondag. Tegenwoordig komt de besteller door de week maar éénmaal per dag langs en zondags helemaal niet meer.

België komt de eer toe de eerste te zijn geweest die zich bezig hield met dit vraagstuk. De oplossing was eenvoudig. Het publiek kon zelf kiezen, op zondag bestellen of niet op zondag bestellen. Bekijken we de oude Belgische emissies, dan constateren we dat de zegels van 1893 af een aanhangsel hebben, dat eventueel afgescheurd kon worden. Op dit aanhangsel staat te lezen: "Ne pas livrer le dimanche" en "Niet bestellen op zondag". Wie het strookje afscheurde, gaf hiermee te kennen dat het stuk op zondag moest worden besteld.

Ook op de postwaardestukken uit die tijd zijn de ingedrukte zegelwaarden voorzien van dat strookje, maar aangezien bij dergelijke stukken niets af te scheuren valt, staat er de noot: "Cette inscription peut être biffée" en "Dat opschrift mag doorgehaald worden".

Een postwaardestuk met -ingedrukt zegel waarvan het ahangsel is doorgeschrapt. Dit postwaardestuk kon dus op zondag besteld worden.

Het gebruik van deze zondagsstrookjes geraakte meer en meer in verval en toen uiteindelijk op 4 augustus 1914 België volledig door de Duitse troepen was bezet, werd met ingang van 15 oktober 1915 door de Belgische overheid beslist om alle postzegels buiten gebruik te stellen. De oorzaak van deze maatregel was te vinden in het feit dat grote hoeveelheden postzegels in handen van de bezetter waren gevallen en dat de bezetter bovendien een eigen postdienst oprichtte. Alleen de Rode Kruis zegels van 1914 bleven in gebruik.

Ook in Nederland kende men het probleem. Dit werd opgelost door de uitgifte van etiketten, die op de postkantoren verkrijgbaar waren. Van 1912 tot 1940 zijn in Nederland vier verschillende etiketten in gebruik geweest om aan te duiden of men zijn post niet of wél op zondag bezorgd wilde hebben.

Het eerste etiket (rood op gele ondergrond met gele letters] werd ingevoerd op maandag 15 januari 1912. De tekst luidde: "Niet bestellen op zondag". Men kon deze etiketten aan de postkantoren kopen voor één cent per velletje van 50 stuks. In die "goede oude tijd" moest men toen betalen om zijn post juist niet op zondag bezorgd te krijgen. Van zondagsrust was nog geen sprake. Begin 1914 vonden in Amsterdam b.v. zelfs nog twee zondagsbestellingen plaats.

Per 1 augustus 1916 werden de etiketten kosteloos beschikbaar gesteld. Ze bleven in gebruik tot zondag 20 juli 1919.

Een briefkaart uit Nederland voorzien met het eerste etiket dat werd ingevoerd op 15 januari 1912 en tot 20 juli 1919 in gebruik bleven.

Het tweede etiket (nu blauw ter vervanging van het rode etiket) droeg de tekst: "Bestellen op zondag". Ze werden ingevoerd op zondag 20 juli 1919, ook weer in vellen van vijftig en met gelijktijdige intrekking van nummer één. Ze waren echter al verkrijgbaar van

10 juli af. De prijs bedroeg één cent per 10 stuks. De rollen waren nu omgekeerd. Als gevolg van de veranderde sociale opvattingen in- en na de Eerste Wereldoorlog (Arbeidswet 1919 met de 48-urige werkweek) was aan de zondagsbestelling van de binnenlandse post een eind gekomen. Maar wilde men zijn post toch bezorgd krijgen, dan moest daarvoor betaald worden, nl. één cent voor 10 stuks!!

Drukwerken - met uitzondering van kennisgevingen van overlijden - en het kort verslag van de Tweede Kamervergaderingen - waren van de regeling uitgesloten en moesten dus steeds tot maandag blijven liggen. Zonder etiket bleven voorts bezorgd alle buitenlandse brieven en kaarten, kennisgevingen van aangetekende stukken en expressestukken. Deze etiketten bleven in gebruik tot eind 1925.

Een rouwkaart aan een predikant met het etiket "Bestellen op Zondag", ingevoerd na 20 juli 1919 en in gebruik tot eind 1925.

Het derde etiket, nu weer rood van kleur, droeg de tekst: "Als 's zondags ter plaatse een bestelling is, bestellen op zondag". Deze etiketten werden kort na 16 december 1925 aan de postkantoren toegezonden. De prijs bleef één cent per 10 stuks. De gemeenten waar van eind april 1926 af nog een zondagsbestelling plaatsvond, zijn in alfabetische volgorde: Amsterdam, Gorinchem, 's Gravenhage, Groningen, Rotterdam, Scheveningen, Schiedam en Utrecht, waarvan reeds op 14 juli 1926 Gorinchem en Schiedam afvielen.

Uitdrukkelijk gehandhaafd bleef echter een bestelling in het gehele land op de Tweede Paasdag, Tweede Pinksterdag en Tweede Kerstdag, welke zich ook tot de buitenwijken behoorde uit te strekken. Het derde etiket bleef in gebruik tot 1940.

Een afbeelding van het derde etiket. Deze poststukken werden alleen zondags besteld als ter plaatse een zondagbestelling aanwezig was. Deze etiketten zijn in gebruik geweest vanaf december 1925 tot 1940.

Het vierde etiket, ook in rode kleur, is de zeldzaamste. Ze verschenen in zomer 1935. Hierop zijn de betrokken gemeenten nu met name vermeld. De tekst luidde: "Op zondag bestellen. Geldig alleen voor Amsterdam, 's Gravenhage, Groningen, Rotterdam, Scheveningen en Utrecht".

Het vierde etiket, waarop de betrokken gemeenten met name werden genoemd die nog een zondagsbestelling hadden is verheven in de zomer van 1935 en werd opgeheven op 21 april 1940.

Met ingang van 6 november 1938 werd de zondagsbestelling te Groningen opgeheven en op 21 april 1940 behoorde de zondagsbestelling in het gehele land tot het verleden, met uitzondering echter van de expressestukken. Het publiek kon de nog in haar bezit zijnde etiketten tot 1 oktober 1940 aan de loketten inwisselen tegen vergoeding van de inkoopprijs, dat was 10 stuks voor de kapitale som van één cent!

(Uit de Sleutelpost) W.F.Briel

* * *